

Justeringsstyrelsen. Överinseendet över justeringsväsendet hörde till 1879 under Lantmäteristyrelsen och 1879—84 efter metersystemets införande till den under Civaldep. hörande Justeringsstyrelsen (en överdir. som chef och två led.); instr. av 22 nov. 1878. Styrelsens verksamhet övergick 1885 till en inom Finansdep. inrättad kontroll- och justeringsbyrå, vars verksamhet 1908 övertogs av Kontroll- och justeringsstyrelsen (se d. o.). Ldht.

Justh [joft], G y u l a (J u l i u s) v o n, ungersk politiker (1850—1917). Spelade från 1884, då han f. ggn valdes till riksdagsman, ända till sin död stor roll i den ungerska oavhängighetsrörelsen och bildade ett eget borgerligt radikalt parti. Efter oppositionens seger var J. 1905—09 riksdagens talman men lämnade sin post, när partiets fordringar icke uppfylldes. 1916 grundade J. med greve Mikael Károlyi ett nytt oppositionsparti, som krävde personalunion med Österrike. (B. L.-r.)

Justi [jo'sti], C a r l, tysk konsthistoriker (1832—1912). J. var först prof. i filosofi (i Marburg), övergick sedan till konsthistorien och verkade som prof. i detta ämne (till 1901 i Bonn). Han var mycket produktiv; hans förnämsta verk äro »Winckelmann, sein Leben, seine Werke und Zeitgenossen» (1866—72; 3:e uppl. i 2 bd 1923), »Diego Velazquez und sein Jahrhundert» (1888; 3:e uppl. i 2 bd 1926) samt arbeten om Murillo (1892; 2:a uppl. 1905) och Michelangelo (1900, 1909).

Justi [jo'sti], L u d w i g, tysk konsthistoriker, museiman (f. 1876), brorson till C. J.; 1904 dir. för Städtisches Kunstinstitut i Frankfurt a. M., 1909 dir. för Nationalgalerie i Berlin. J. har bl. a. skrivit om Dirers konst (1902, 1904), monogr. om Giorgione (1908; 2:a uppl. i 2 bd 1926), »Deutsche Zeichenkunst im 19. Jahrhundert» (1919) och »Deutsche Malkunst im 19. Jahrhundert» (1921).

Justiniänus, se I u s t i n i a n u s.

Justitia, lat., rättvisa; rättvisans gudinna. — Den moderna konsten framställer allegoriskt den världsliga rättvisan som en kvinna (vanl. med förbundna ögon) med en våg i vänstra och ett svärd i högra handen. R. Tdh.*

Justitia, med undertiteln »Tidning för in- och utländska domstolsreferat, uppsatser i juridiska och administrativa ämnen jämte meddelanden i exekutiva mål m. m.», utgavs av I. Sellin i Stockholm 1893—94 men sammanstogs 1894 med Veckouppgift ang. Exekutiva Åtgärder, Växelmål och Konkursor m. m. samt utkom därefter (utan utförligare domstolsreferat och juridiska uppsatser), under titeln *Justitia*, Tidning för Meddelanden ang. Exekutiva Åtgärder, till 1922. Dess plats fyller numera av Svensk Handelstidnings *Justitia*-bilaga. C. G. Bj.

Justitiärlus, mlat. 1. I Danmark intill 1919 titel för presidenterna i Højesteret, i lands-overretterne och Köpenhamns kriminal- og politiret. — 2. I Norge titel för presidenterna i Høiesterett, overretter och byretter.

Justitieborgmästare, i Göteborg titeln på den av stadens två borgmästare, som står i spetsen för dess rättegångsväsen. Även i vissa andra svenska städer funnos förr en j. och en politiborgmästare. A. H.

Justitiedepartementet tillkom vid ombildningen av K. m:ts kansli genom 1840 års departementalreform. Justitie- och tryckfrihetsärenden, som förut föredragits i statsrådet, de förra av justitiekanslern och de senare av hovkanslern, överfördes då till en nyinrättad Justitiestatsexpedition. Dennes chef blev justitiestatsministern, vars titel 1876 ändrades till statsrådet och chefen för J. Instruktion för Justitiestatsexpeditionen el. justitiefördelningen av K. m:ts kansli utfärdades 3 juli 1840. Enligt denna biträddes justitiestatsministern vid beredning, föredragning m. m. av frågor om lejd, nåd i brottmål o. dyl. av revisionssekr. och tjänstemän i Justitierevisionsexpeditionen (se Nedre justitierevisionen) samt vid handläggning av övriga ärenden av Justitiestatsexpeditionen. Denna benämning upphörde i sammanhang med utfärdande av instruktionen för ämbets- och tjänstemännen i K. m:ts kansli 7 juni 1878. Stadgan ang. fördelningen av ärendena mellan statsdep. 16 maj 1840 (ändringar vidtagna senare) angav J:s verksamhetsområde. Genom lag om statsdep. 19 juni 1919, som trädde i kraft 1 juli 1920, omfattar J:s verksamhetsområde nu lagärenden och justitieförvaltningen, vilket finnes närmare angivet i den nya departementsstadgan 22 juni 1920. Denna stadga uppräknar även de domstolar, verk och myndigheter, som skola anses höra till detta dep. Arbetet inom J. är enl. beslut av 1926 års riksdag uppdelat på en kansli-avd. med två byråer, en för ärenden ang. rikets domstolar med undantag av stadsdomstolarna, medborgarrätt, utlänningars fastighetsförvärv m. m. och en för ärenden ang. städernas jurisdiktion, fångvärdan, fideikommiss m. m., samt en lagavd. för lagstiftningsarbetet. Samma riksdag fastställde J:s ordinarie personal, däribland å kansliavdelningen 1 statssekr. och expeditionschef, 2 kansliråd, 1 förste kanslisekr., 2 andre kanslisekr. och 1 registrator samt å lagavd. av 1 chef och 1 led. För regeringsrättsärenden förordnar K. m:t särskild föredragande. Revisionssekr. i Nedre justitierevisionen biträda med beredning och vid föredragning av frågor om nåd i brottmål. För tjänstemännen gäller instr. för befattningshavare i statsdep. 31 dec. 1921, ändrad 29 juni 1928. Anslagen för J. med underlydande domstolar, verk och myndigheter äro i riksstaten uppförda under andra huvudtiteln. Se Departement och Kansli. Ldht.

Justitiedeputationen, se Deputation, sp. 743.

Justitiekansler. 1. Konungens justitiekansler, förk. J. K., konungens

högste ombudsman till övervakande av rättskipningen. — Ämbetet är gammalt, men namnet förskriver sig från 1719. Svea hovrätt fick sig vid inrättandet (1614) tilldelad två fiskaler, av vilka den ene, i 1634 års R. F. kallad riksfiskalen, skulle tjänstgöra som allmän åklagare å regeringens vägnar. 1638 upprättades ett nytt ämbete, vars innehavare, general-riks-schultz, hade en myndighet, som ung. motsvarar nuv. J. K:s. I Karl XII:s kansliordning av 1713 stadgades, att en konungens högste ombudsman skulle vara högste åklagare samt närvara i rådet, då justitieärenden avgjordes. I kansliordningen av 29 maj 1719 överlämnades in-seendet över lagskipningen åt en ämbetsman med titel justitiekansler, vilken tillika var chef för Nedre justitierevisionen och skulle vara närvarande i rådet vid föredragningen av justitiemål. Då statsdepartementen (1840) inrättades, upphörde J. K:s chefskap för Nedre justitierevisionen och hans närvaro i statsrådet vid justitieärendens avgörande. — Enl. 1809 års R. F. § 27 åligger det J. K., som utses av konungen och bör ha varit nyttjad i domarvärv, att, som konungens högste ombudsman, själv föra eller genom de under honom ställda fiskalerna låta föra konungens talan i mål, som röra allmän säkerhet och kronans rätt, samt att, å konungens vägnar, ha tillsyn över rättvisans handhavande och i sådan egenskap beivra fel, som begåtts av domare och ämbetsmän. Den J. K. sålunda i R. F. tillagda verksamhetssfären är närmare bestämd och utvecklad i en k. instr. av 25 okt. 1918 (med ändring 31 dec. 1921). Utom ovannämnda, i allmänna drag angivna åligganden tillhör det J. K. att bl. a., på sätt i Tr. O. stadgas, vaka över tryckfrihetens rätta bruk och åtala förbrytelser däremot. J. K. är ensam beslutande i de till justitiekanslers-ämbetet hörande ärendena och biträdes av en byråchef, en registrator och amanuenser. — Litt.: E. Naumann, »Justitiekanslersämbetet» (i »Historiska studier, tillägnade Ludvig Stavenow», 1924). (H. T-n.)

2. I *Finland* är justitiekansler sedan 1918 titel på en led. av statsrådet, som enl. särskild instruktion skall vaka över att lagar och författningar efterlevas och såsom högste åklagare är förman för samtliga allmänna åklagare. Hans övervakningsrätt sträcker sig jämväl till statsrådets och presidentens ämbetsverksamhet men innefattar därvid ej rätt att anställa åtal, endast att göra föreställning samt att, därest föreställningen lämnas oaktad, om presidentens lagstridighet innefattar högförräderi eller landsförräderi, därom inberätta till riksdagen och, om statsrådet gjort sig skyldigt till ämbetsfel, anmäla därom hos presidenten. Till hans biträde finnes en justitiekanslersadjoint. (O. Brn.)

Justitiekollegium, se Handels- och ekonomiskollegium.

Justitiekonselj, se Konseelj.

Justitieminister, den vanliga, ehuru ej i grundlag förekommande titeln på statsrådet och chefen för Justitiedep.

Justitiemord el. Juridiskt mord, avrättning av oskyldig, t. ex. vid forna tiders religionsförföljelser, häxeriprocesser och politiska partistrider. Bristerna i äldre tiders straffprocess föranledde ofta dödsdomar över oskyldiga personer. Även i nyare tid äro dylika missgrepp ej okända. (R. B-l.)

Justitieombudsman. 1. Riksdagens justitieombudsman, förk. J. O., en riksdagens förtoendeman, som vid varje lagtima riksdag utses genom val av en nämnd av 48 led., av vilka vardera kammaren inom sig utser hälften. Vid samma tillfälle utses en suppleant, som efterträder J. O., om denne avgår under ämbets tiden. Om suppleanten avgår, då riksdagen ej är samlad, utses hans efterträdare av fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret. J. O. skall vara en för lagkunskap och utmärkt redlighet känd man. Det åligger honom som riksdagens ombud att efter riksdagens instruktion ha tillsyn över lagarnas efterlevnad av domare och ämbetsmän samt vid vederbörliga domstolar i laga ordning åtala dem, som i sina ämbetens utövning begått någon olaglighet eller underlåtit att behörigen fullgöra sina ämbetsplikter. J. O. skall till varje lagtima riksdag avlämna redogörelse för sin förvaltning och däri utreda lagskipningens tillstånd i riket, anmärka lagarnas och författningarnas brister och uppgiva förslag till deras förbättring. Bland hans åligganden kan särskilt nämnas skyldigheten att i vissa fall åtala ledamöter av Högsta domstolen, Regeringsrätten och statsrådet. J. O. är ock självskriven led. och ordf. i tryckfrihetskommittén. Han äger rätt att övervara alla domstolars, kollegiers och i deras ställe inrättade verks överläggningar och beslut (dock utan yttranderätt) samt äger tillgång till alla domstolars och ämbetsverks protokoll och handlingar. Ämbetsmän äro i princip skyldiga att lämna honom laga handräckning och åklagare att biträda honom vid anställande av åtal. Någon befogenhet att meddela ämbetsmännen förelägganden att inkomma med upplysningar eller förklaringar i särskilda fall har dock J. O. icke; däremot är han skyldig att, då fråga om tilltal av ämbetsman föreligger, lämna vederbörande tillfälle till förklaring. J. O. är underkastad samma ansvar, som enl. allmän lag gäller för åklagare. Nu gällande instr. för J. O. är av 14 maj 1915. Till sitt biträde har J. O. en expedition, bestående av en byråchef, en sekr. och en amanuens. — Justitieombudsmansämbetet inrättades genom 1809 års författning. Tidigare utövades vissa av de funktioner, som enl. gällande ordning tillkomma J. O., av justitiekanslern. Litt.: C. G. Melander, »Svenska riksdagens j. En statsrättslig undersökning» (1908); R. Kjellén, »Justitieombudsmannen och författningen» (1911). H. T-n.